

İdarə olunan cəmiyyətdən özünü idarə edən cəmiyyətə doğru

Azərbaycanda yerli özünüidarənin gücləndirilməsi

Üçillik fəaliyyətin nəticələri
2007-2010

BAKI - 2010
İQTİSADİ TƏŞƏBBÜSLƏRƏ YARDIM İB

● TƏŞKİLAT HAQQINDA

İqtisadi Təşəbbüslərə Yardım İctimai Birliyi (İTYİB) ölkədə qabaqcıl sosial-iqtisadi təşəbbüslərin yayılmasını dəstəkləmək istəyindən meydana gəlmişdir. İTYİB 29 sentyabr 2006-cı ildə Ədliyyə Nazirliyində dövlət qeydiyyatından keçib. Bizim şüarımız belədir: idarə olunan cəmiyyətdən özünü idarə edən cəmiyyətə doğru. Bu şüar həm də təşkilatın əsas hədəfini ifadə edir.

Özünü idarə edən cəmiyyətin əsas əlamətləri bunlardır: insan azadlığının aliliyi, insan və vətəndaş haqlarının və azadlıqlarının təmin edilməsi; bütün səviyyələrdə hakimiyyət orqanlarının seçkili olması; güclü yerli özünüidarəetmə; cəmiyyətin idarə edilməsində əksmərkəzləşmə; bütün səviyyələrdə hakimiyyət orqanlarının fəaliyyətində (habelə ictimai vəsaitlərin istifadəsində) şəffaflıq, hesabatlılıq, effektivlik və ictimai iştirakçılığın təmin edilməsi; sosial dialoq; rəqabətli bazar iqtisadiyyatı; təşəbbüskarlıq azadlığı; bilikli və sağlam insanın yetişdirilməsi və s.

Təşkilat öz hədəfinə çatmaq üçün əsas fəaliyyət istiqamətləri kimi aşağıdakıları müəyyənləşdirib:

- ✓ ölkədə sosial-iqtisadi islahatların həyata keçirilməsinə və vətəndaş cəmiyyətinin inkişafına kömək etmək;
- ✓ iqtisadiyyatın liberallaşmasına və özəl sektorun inkişafına yardımçı olmaq;
- ✓ cəmiyyətin sosial-iqtisadi problemlərinin həlli ilə bağlı tədqiqat və maarifləndirmə işlərinin təşkili;
- ✓ müasir iqtisadi təhsilin təbliği və iqtisadi inkişafa yardım göstərmək;
- ✓ dövlət investisiya layihələrinin və sosial-iqtisadi proqramların monitorinqini təşkil etmək;
- ✓ yerli özünüidarəetmənin institusional inkişafına yardım göstərmək və s.

Fəaliyyəti dövründə təşkilatın əsas layihələri sırasında aşağıdakıları qeyd etmək olar:

- ✓ "Azərbaycanda yerli özünüidarəetmənin gücləndirilməsi" layihəsi (avqust 2007 - aprel 2010) - Oksfam (Böyük Britaniya) və İCCO (Niderland) tərəfindən maliyyələşdirilib;
- ✓ "Parlament müzakirələrinin büdcə qərarlarına təsirinin qiymətləndirilməsi" layihəsi (noyabr 2007 - mart 2008) - Açıq Cəmiyyət İnstitutu Yardım Fondu tərəfindən maliyyələşdirilib;
- ✓ "Parlamentlə işin gücləndirilməsi yolu ilə büdcənin parlament müzakirələrinin səmərəliliyinin artırılması" layihəsi (iyul 2008 - mart 2009; iyul 2009 - fevral 2010) - Açıq Cəmiyyət İnstitutu Yardım Fondu tərəfindən maliyyələşdirilib;
- ✓ "Dövlət satınalmalarının şəffaflığının artırılmasına yardım" layihəsi (sentyabr 2008 - avqust 2010) - RWI (ABŞ) tərəfindən maliyyələşdirilib;
- ✓ "Bakı şəhərinin yerli özünüidarə modelinin işlənməsi və hazırlanmış mexanizmin vəkilliyi" layihəsi (iyul 2009 - fevral 2010) - Açıq Cəmiyyət İnstitutu Yardım Fondu tərəfindən maliyyələşdirilib;
- ✓ "Səhiyyəyə dair Minilliyin İnkişaf Məqsədlərinin kampaniyası" (iyun 2008 - aprel 2010) - Oksfam No(v)ib (Niderland) tərəfindən maliyyələşdirilib və s.

● MİNNƏTDARLIQ

Yerli özünüidarənin inkişafı demokratik cəmiyyətin başlıca atributudur. Əksmərkəzləşmə və yerli özünüidarənin inkişafı İqtisadi Təşəbbüslərə Yardım İctimai Birliyinin əsas fəaliyyət istiqamətlərindən biridir.

Təşkilatımızın 2007-2010-cu illərdə icra etdiyi "Azərbaycanda yerli özünüidarətmənin gücləndirilməsi" layihəsi ölkədə bələdiyyə institutunun real hakimiyyətə çevrilməsi istiqamətində vətəndaş cəmiyyətinin gücünü bir yerdə toplayaraq qərar qəbul edən şəxslərə təsir baxımından çox uğurlu idi.

Layihə çərçivəsində ekspertlərin apardığı ictimai vəkillik kampaniyası, tədqiqatlar nəticəsində cəmiyyətin diqqətini bələdiyyə problemlərinə yönəltmək, qərar qəbul edən şəxslərə təsir etmək, yerli özünüidarə institutunun mahiyyətinin açıqlanması mümkün oldu.

Bu layihə eyni zamanda İTYİB-də bələdiyyə üzrə ekspert bankının yaranmasında öz töhfəsini verdi.

Layihəyə göstərdiyi maliyyə dəstəyinə görə Oksfam (Böyük Britaniya) və İCCO (Niderland) təşkilatlarına minnətdarlığımızı bildirmək istərdim. Layihənin reallaşdırılması zamanı bizimlə əməkdaşlıq edən bütün bələdiyyələrə, müzakirələrdə iştirak edən bütün ekspert və mütəxəssislərə təşəkkür edirik.

Nəhayət, layihə fəaliyyətlərinin reallaşdırılmasında əziyyət çəkən, kifayət qədər uğurlu və faydalı nəticələr əldə edən layihə qrupuna təşəkkürümü çatdırmaq istərdim.

Əminəm ki, bu layihə çərçivəsində həyata keçirilən çoxsaylı tədbirlər, ortaya çıxarılan tədqiqatlar və siyasət sənədləri yaxın dövrdə ölkədə yerli özünüidarənin inkişafına, xüsusilə bələdiyyə institutunun gücləndirilməsinə mühüm töhfələr verəcəkdir.

Azər MEHTİYEV
İdarə Heyətinin sədri

● LAYİHƏNİN İCRAÇILARI

Rövşən AĞAYEV
Layihə koordinatoru

Layihə ölkəmizdə bələdiyyələrin maraqlarını fəal müdafiə edən ictimai vəkillik mexanizminin formalaşmasına təkan verdi.

Sevinirəm ki, cəmiyyətə, o cümlədən dövlət qurumlarına Azərbaycanda bələdiyyə institutunun lazımlı olduğunu sübut edə bildik.

Samir ƏLİYEV
Layihə assistenti

LAYİHƏ İCRAÇILARI

Ramil XUDAYAROV
Layihə əməkdaşı

Azərbaycanda bələdiyyə institutu barədə mənfi fikirlərin aradan qaldırılmasında bu layihənin əhəmiyyətli rolu oldu

Layihə çərçivəsində yerli özünüidarə islahatları ilə bağlı sərbəlləşmə təşəbbüslərinin formalaşmasını təmin etdik.

Elton ZƏKƏRYƏYEV
Maliyyə meneceri

● LAYİHƏ BARƏDƏ MƏLUMAT

Böyük Britaniyanın «Oxfam» və Niderlandın ICCO təşkilatlarının birgə maliyyə dəstəyilə həyata keçirilən «Azərbaycanda yerli özünüidarəetmənin gücləndirilməsi» layihəsi 2007-2010-cu illəri əhatə edib. Layihənin məqsədi icmanın bələdiyyələrə qarşı inamının yüksəldilməsi, hökumətlə dialoqda bələdiyyələrin mövqeyinin gücləndirilməsi və onların maliyyə imkanlarının artırılması yolu ilə Azərbaycanda bələdiyyələrin yerli özünüidarəetmə orqanları kimi gücləndirilməsindən ibarət olub.

Layihə çərçivəsində qarşıya 2 hədəf qoyulmuşdu:

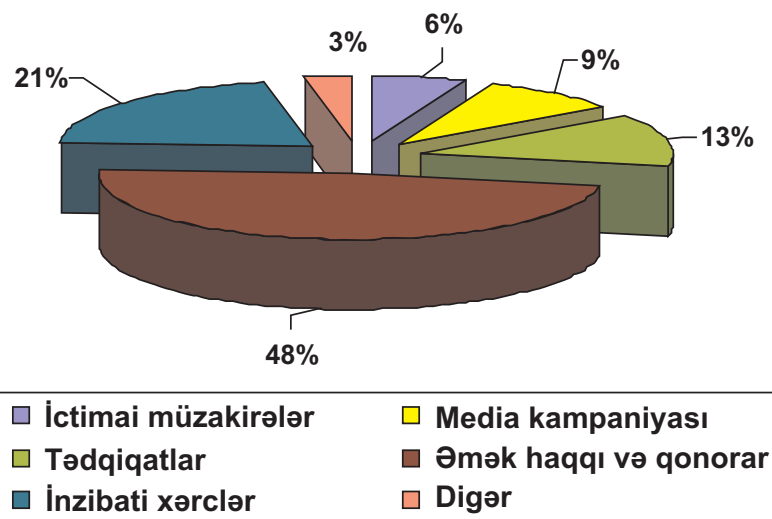
1. Hökumətlə dialoqda bələdiyyələrin səsini gücləndirilməsi yolu ilə onlara səlahiyyətlərin verilməsi
2. Bələdiyyələri onların maliyyə imkanlarının artırılmasında dəstəkləmək.

Bu hədəflərə çatmaq üçün layihə çərçivəsində media kampaniyası aparılıb, ictimai müzakirələr təşkil edilib, sorğu və müsahibələr keçirilib, tədqiqat və monitorinqlər aparılıb. Bundan başqa təşkilat tərəfindən bələdiyyələr arasında ən yaxşı təcrübənin yayılması məqsədilə regional forumlar təşkil edilib, “ilin ən yaxşı bələdiyyəsi” nominasiyası əsasında kənd bələdiyyələri arasından ən yaxşı yerli özünüidarə qurumları seçilib.

4

Xərc istiqamətləri	Məbləği (manatla)
İctimai müzakirələr	9.925
Media kampaniyası	13.938
Tədqiqatlar	19.661
Əmək haqqı və qonorar	74.928
İnzibati xərclər	32.824
Digər	4.277
Cəmi	155.553

Layihənin büdcəsi

• İCTİMAİ VƏKİLLİYİN UĞURU

Dünyanın müxtəlif ölkələrində müəyyən sosial qrupların maraqlarının və hüquqlarının müdafiəsinə yönəlik fəaliyyətləri özündə əks etdirən ictimai vəkillik kampaniyası geniş yayılıb. Beynəlxalq aləmdə daha çox «advocacy» adı ilə tanınan ictimai maraqların müdafiəsi kampaniyası bir sıra ölkələrdə qərarların qəbulu prosesinə təsir edən əsas fəaliyyət növlərindən sayılır.

«Azərbaycanda yerli özünüidarəetmənin gücləndirilməsi» layihəsinin uğuru vəkillik strategiyasının düzgün aparılması ilə birbaşa bağlıdır. Çünki mərkəzdən uzaq olan yerli problemlərin milli səviyyədə vəkilliyinin aparılması ictimai rəyin formalaşması üçün faydalı töhfə oldu. Səmərəli kampaniya aparılması məqsədilə layihə icraçıları fəaliyyətlərinin ilk anında **“İctimai vəkillik kampaniyasının Strategiyası”**nı hazırladılar. Strategiyanın məqsədi Azərbaycanda yerli özünüidarəetmə orqanlarının gücləndirilməsi üçün qarşıya qoyulmuş hədəflərə çatmaq istiqamətində vətəndaş cəmiyyətinin gücünü bir yerə toplamaq, ardıcıl fəaliyyət göstərməklə qərar qəbul edən şəxslərə təsir göstərmək olmuşdur.

Azərbaycanda bələdiyyə problemlərinin ictimailəşməsi, həmin problemlərin səlahiyyətli şəxslərə çatdırılması istiqamətində vətəndaş cəmiyyəti tərəfindən bir sıra təşəbbüsləri olsa da, bu təşəbbüslər systemsiz, qeyri-ardıcıl xarakter daşıyırdı. Məhz təşkilatımızın uğurlu vəkillik kampaniyası nəticəsində cəmiyyətdə yerli özünüidarəetmə sistemində baxışlarda əhəmiyyətli dəyişikliklər edildi, siyasi institutların maraq dairəsinə çevrildi, mətbuatın bələdiyyə problemlərinə diqqəti artdı, beynəlxalq təşkilatların alternativ fikirlər əldə etmək imkanları yarandı.

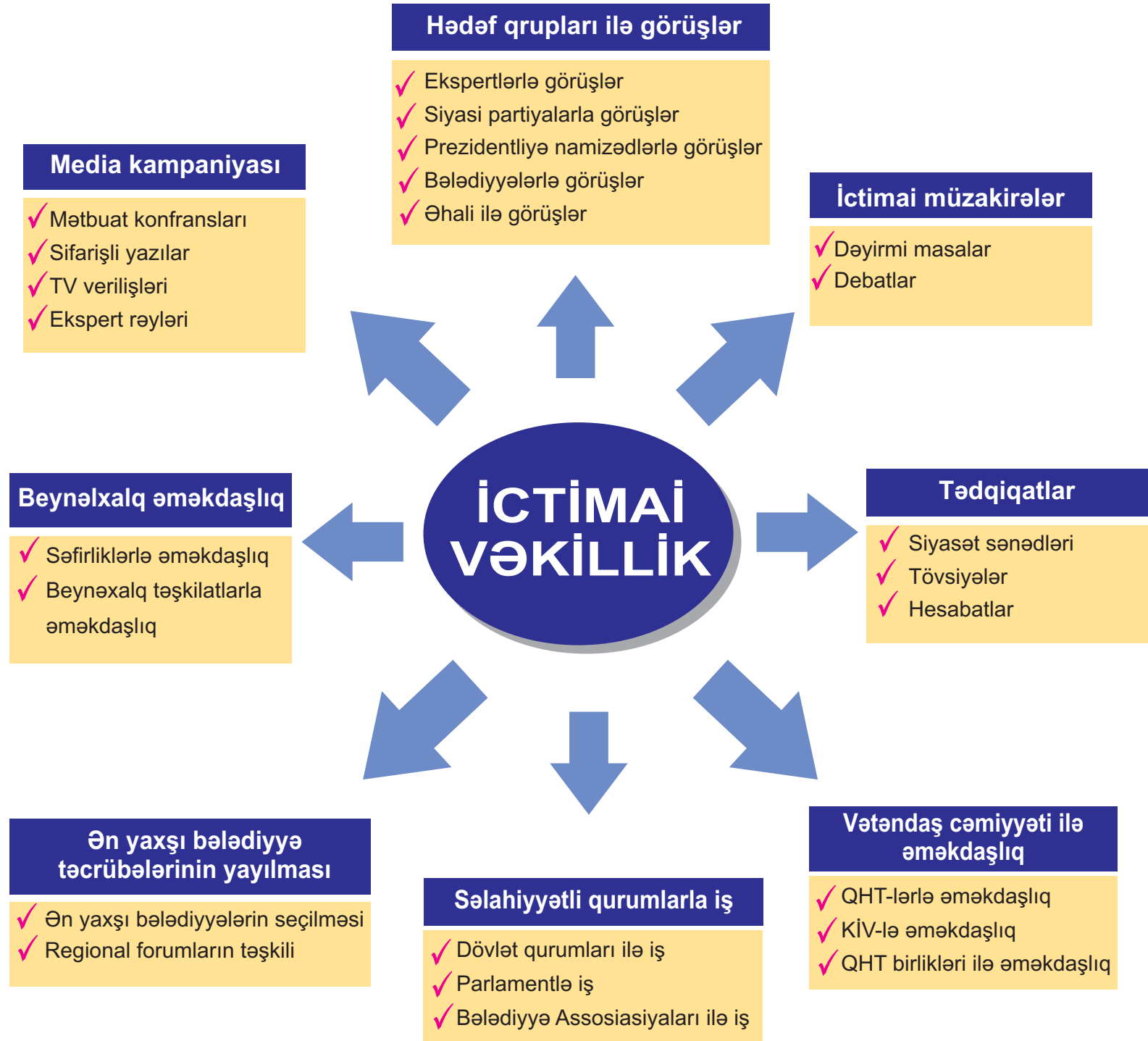

Strategiyada əsasən 4 hədəf üzrə ictimai vəkilliyin aparılması nəzərdə tutulmuşdu. Bura bələdiyyələrin böyüdülməsi, yerli vergi qoyma prosedurunun təkmilləşdirilməsi, büdcələrarası münasibətlərin təkmilləşdirilməsi və paylı vergi sisteminin tətbiqi və bələdiyyələrin kredit resurlarına çıxışının təkmilləşdirilməsi ilə bağlı təkliflərin vəkilliyi daxil idi.

İctimai vəkillik kampaniyası aşağıdakı komponentlərdən ibarət olub:

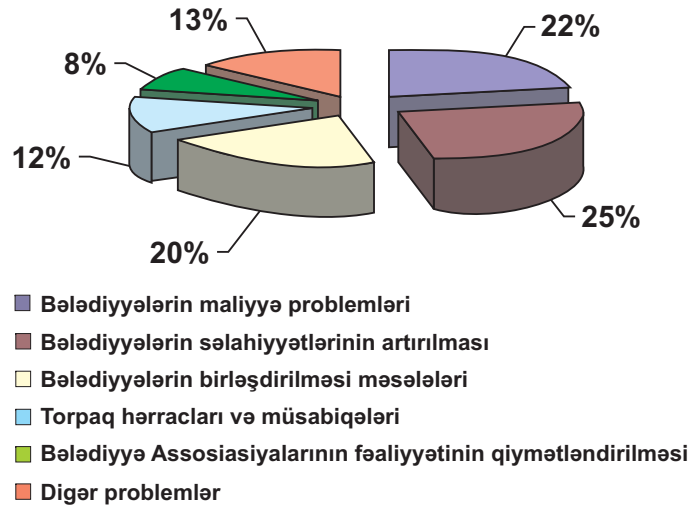
- Media kampaniyasının aparılması;
- Hədəf qrupları ilə görüşlərin təşkili;
- İctimai müzakirələrin keçirilməsi;
- Ən yaxşı bələdiyyə təcrübələrinin yayılması;
- Tədqiqatların aparılması;
- Səlahiyyətli qurumlarla iş;
- Vətəndaş cəmiyyəti ilə əməkdaşlıq;
- Beynəlxalq əməkdaşlıq.

● MEDIA KAMPANIYASI

Media kampaniyası vəkilliyin əsas komponenti olub. Kampaniya çərçivəsində çap və elektron mətbuat orqanlarında yerli özünüidarənin bütün sferalarına, o cümlədən səlahiyyətlərin və maliyyə imkanlarının artırılmasına yönəlik çoxlu sayda məqalələr dərc olunub, televiziya verilişləri yayımlanıb.

QRAFİK 1. Yerli özünüidarənin mətbuat orqanlarında işıqlandırılmış problemlərinin bölgüsü

Media kampaniyası əsasən bir neçə istiqamətdə həyata keçirilib:

Mətbuat konfransları. Kampaniyanın birinci istiqamətini keçirilmiş mətbuat konfransları təşkil edib. Layihə çərçivəsində 5 mətbuat konfransı keçirilib. Konfranslarda əsasən yerli büdcələrin vəziyyəti, bələdiyyələrin səlahiyyət problemləri, bələdiyyə torpaqlarının satılması və icarə verilməsi mexanizmlərində mövcud olan problemlərə toxunulub. Konfransda toxunulan məsələlər ölkənin 20-dən çox mətbuat orqanı, o cümlədən 3 TV

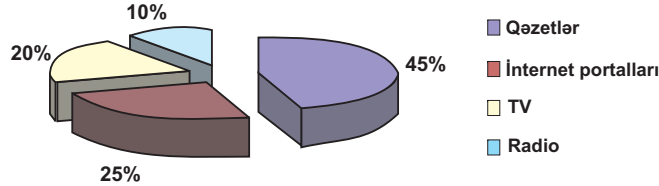
tərəfindən işıqlandırılıb. Ümumilikdə dövrü mətbuatda mətbuat konfransından 80-ə qədər reportaj hazırlanıb.

Jurnalistlər qrupu vasitəsilə kampaniya. Bələdiyyə problemlərinin cəmiyyətdə peşəkarcasına işıqlandırılması və qərar qəbul edən şəxslərə mesajların düzgün çatdırılması məqsədilə layihənin əvvəlində jurnalistlərdən ibarət qrup yaradılmışdı. Qrupa ölkənin 10 mətbuat orqanını təmsil edən jurnalistlər daxil edilib. Bələdiyyə sahəsində qrup üzvlərinin biliklərinin artırılması məqsədilə layihə ekspertləri tərəfindən təlimlər keçirilmiş, jurnalistlərlə mütəmadi görüşlər təşkil edilərək yerli özünüidarənin problemləri müzakirə edilmişdir.

Müzakirələrin yekunu olaraq layihə ekspertlərinin tövsiyələri əsasında jurnalistlər bələdiyyələrin mövcud problemlərinin aşkara çıxarılması istiqamətində araşdırmalara başlamışlar. Həmin araşdırmalar əsasında hazırlanmış məqalələrdə bələdiyyələrin böyüdülməsi, maliyyə imkanlarının genişləndirilməsi, səlahiyyətlərinin artırılması, bələdiyyə torpaqlarının hərraclar vasitəsilə satılması, kommunal xidmətlərin bələdiyyələrə verilməsi və s. məsələlərə toxunulub. 2007-2010-cu il tarixlərində 15-ə qədər mətbuat orqanında 85-dək bu tip məqalə dərc olunub.

● MEDIA KAMPANIYASI

TV verilişlərinin yayımlanması. Media kampaniyası çərçivəsində İTY İB-in təşəbbüsü ilə 4 TV veriliş çəkilərək yayımlanmışdı. Bu verilişlərdə bələdiyyə problemləri ilə məşğul olan dövlət qurumlarının səlahiyyətli nümayəndələri, müstəqil ekspertlər və bələdiyyə üzvlərinin iştirakı təmin edilib. Verilişlər Azərbaycanın teleməkanında geniş tamaşaçı auditoriyası olan ANS və İctimai TV vasitəsilə yayımlanıb. Verilişlərin 2-si tok-şou, 2-si isə dəyirmi masa formatında olub. Bələdiyyələrin

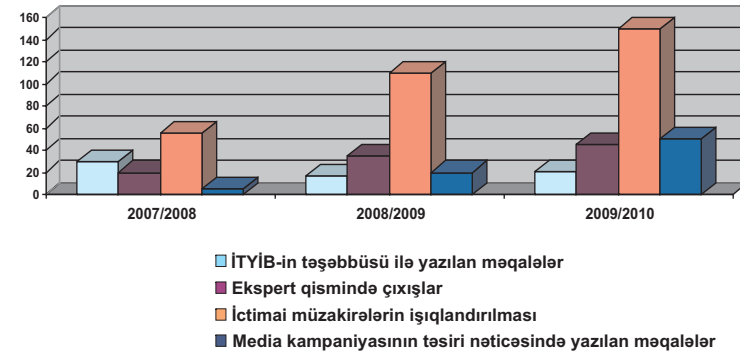

QRAFİK 2. Məqalələrin dərc olunduğu və verilişlərin yayımlandığı mətbuat orqanlarının növü

kiçikliyi və sayının çoxluğu problemləri, maliyyə imkanlarının və səlahiyyətlərinin artırılması zəruriliyi, bələdiyyə mülkiyyətində olan torpaqların satışı mexanizmləri və s. verilişlərin əsas müzakirə mövzuları olub.

Ekspert qismində mətbuat orqanlarında çıxışlar və rəylər. Layihə icraçılarının ekspert qismində müxtəlif mətbuat orqanlarında bələdiyyə institutunun ayrı-ayrı problemlərinə münasibət bildirməsi, mütəmadi olaraq açıqlamalar və rəylər verməsi media kampaniyasının tərkib hissəsi olub. Bu müddət ərzində layihə ekspertlərinin 20 mətbuat orqanında 100-ə qədər rəyləri və açıqlamaları verilib. Bunlardan 15-i TV və radio verilişlərinin payına düşüb.

Press relizlərin yayılması. Layihə çərçivəsində keçirilmiş dəyirmi masalarda, mətbuat konfranslarında, debatlarında, forumlarda yerli özünüidarənin problemləri və onların həlli yolları barədə ekspertlər, bələdiyyələr, millət vəkilləri, dövlət qurumlarının nümayəndələri tərəfindən səslənmiş təkliflər sistemləşdirilərək mətbuat nümayəndələrinə göndərilmişdir. 25 çap və elektron mətbuat orqanında 300-dən çox məqalə dərc olunub və reportaj hazırlanıb.

QRAFİK 3. Media kampaniyası istiqamətlərinin illər üzrə dinamikası

Layihənin 1-ci ilində ümumilikdə dövrü mətbuatda bələdiyyə problemlərinə həsr olunmuş 111 məqalə dərc olunmuşdursa, sonrakı illərdə belə məqalələrin sayı artaraq layihənin ikinci ilində 182, üçüncü ilində isə 270 məqalə təşkil edib. Layihənin əvvəlində sifarişli yazılar üstünlük təşkil etdiyi halda layihənin sonrakı mərhələlərində ictimai tədbirlərdən hazırlanmış məqalələr və ekspert rəyləri üstünlük təşkil edib. Bundan başqa media kampaniyasının təsiri nəticəsində bələdiyyə problemlərinə həsr olunmuş yazılarda da artım müşahidə edilib.

● HƏDƏF QRUPLARI İLƏ GÖRÜŞLƏRİN TƏŞKİLİ

Hədəf qrupları ilə görüşlərin keçirilməsi və onların maraqlarının nəzərə alınması mövcud problemlərin dərinədən öyrənilməsi və həlli yollarının tapılması baxımından çox faydalıdır. Elə bu məqsədlə layihə icraçıları mütəmadi olaraq hədəf qrupları ilə görüşlər keçirmiş, yerli özünüidarə sisteminin problemlərini müzakirə etmişdilər. Hədəf qruplarına qərar qəbul edən şəxslərdən tutmuş bu prosesinə təsir edən şəxslər, habelə bələdiyyə ərazisində yaşayan əhali qrupları daxil olub. Layihə çərçivəsində müxtəlif hədəf qrupları ilə görüşlər keçirilib.

Ekspertlərlə görüşlər. Bu görüşlərin məqsədini bələdiyyə problemləri istiqamətində müzakirə aparmaq və İTYİB tərəfindən hazırlanacaq tövsiyələrdə QHT və müstəqil ekspertlərin rəyinin nəzərə alınması təşkil edib. Təşkilat tərəfindən siyasət sənədlərinin hazırlanması prosesində problemin həlli üçün alternativ variantların seçilməsində ekspertlərin xidmətindən istifadə edilib. Layihə çərçivəsində bələdiyyə, bank, iqtisadiyyat sahəsində tədqiqat aparan 15-ə qədər ekspert görüşü keçirilib.

Siyasi partiyalarla görüşlər. Siyasi partiyalarla görüşlərin məqsədi

təşkilat tərəfindən hazırlanmış sənədlərin vəkilliyinin aparılması və siyasi institutların yerli özünüidarə sistemində baxışlarının dəyişilməsinə nail olmaq olub. Müxtəlif vaxtlarda ölkənin aparıcı siyasi partiyalarının nümayəndələri və ekspertləri ilə məsləhətləşmələr aparılıb və onlar zəruri məlumatlar və rəylərlə təmin ediləblər.

Prezidentliyə namizədlərlə görüşlər. 2008-ci ildə Azərbaycanda keçirilmiş prezident seçkilərində namizəd qismində iştirak etmiş şəxslərlə görüşlər keçirilib. Görüşlərin keçirilməsində məqsəd prezidentliyə namizədlərə onların seçki platformalarında bələdiyyə institutunun gücləndirilməsi ilə bağlı baxışların yer almasını və teledəbatlarda bu problemlərin səsləndirilməsini təklif etmək olub. 2008-ci ilin iyul-avqust aylarında prezidentlik uğrunda mübarizə aparan 5 namizədlə görüş keçirilib. Görüşlərin nəticəsi olaraq televiziyalarda keçirilən

debatlarda namizədlər bələdiyyə problemlərinin ictimaiyyətin və hökumətin diqqətinə çatdırıblar. Bəzi namizədlər öz platformasında bələdiyyələrin inkişafı ilə bağlı müddəalar da salıblar.

Bələdiyyələrlə görüşlər. Layihənin məqsədi yerli özünüidarənin gücləndirilməsi olduğundan əsas hədəf qruplarından biri də bələdiyyə qurumları olub. İstər bələdiyyələrin birləşdirilməsi, istər maliyyə imkanlarının artırılması, istərsə də səlahiyyətlərinin genişləndirilməsi istiqamətində siyasət sənədlərinin hazırlanması zamanı Azərbaycanın müxtəlif regionlarını əhatə edən şəhər, qəsəbə və kənd bələdiyyələrinin üzvləri ilə mütəmadi görüşlər keçirilmiş, mövcud problemlər öyrənilmiş və çıxış yolları müzakirə edilmişdir.

Əhali ilə görüşlər. Layihə çərçivəsində yerli əhali ilə görüşlərlər keçirilmiş, sorğu və müsahibələr aparılmış, bələdiyyə orqanları ilə əməkdaşlıq məsələləri müzakirə edilmişdir. Layihənin son məqsədi yoxsulluğun azaldılması olduğundan bələdiyyə orqanlarının bu istiqamətdə rolunun düzgün müəyyən edilməsi baxımından əhali ilə görüşlər vacib xarakter daşıyıb.

● İCTİMAİ MÜZAKİRƏLƏR

ITYİB bələdiyyə institutunda mövcud olan problemlərin, habelə qərar qəbul edən şəxslərə yönəlik tövsiyələrin ictimai müzakirəsini təşkil etmək məqsədilə dəyirmi masalar və debatlar təşkil edib. Layihə çərçivəsində ümumilikdə 8 dəyirmi masa, 6 debat keçirilib. Bu tədbirlərdə dövlət orqanlarını, parlamenti, QHT-ri, beynəlxalq təşkilatları və bələdiyyələri təmsil edən 200-yə qədər nümayəndə iştirak edib. Müzakirələrdə qaldırılan məsələlər ölkənin 20-dən çox mətbuat orqanı, o cümlədən 3 TV-də və 5 radio tərəfindən ictimaiyyətə çatdırılıb. Ümumilikdə 200-dən çox məqalə, 10 TV reportaj, 15 radio veriliş yayımlanıb.

Dəyirmi masalarda aşağıdakı mövzuları əhatə edib:

- *Azərbaycanda bələdiyyələrin gücləndirilməsində vətəndaş cəmiyyətinin rolu;*
- *Bələdiyyələrin kreditləşmə mexanizmləri: problemlər - perspektivlər və beynəlxalq təcrübə;*
- *Büdcələrarası münasibətlər: problemlər və çıxış yolları;*
- *Azərbaycanda bələdiyyələrin böyüdülməsi problemləri;*

- *Azərbaycanda bələdiyyələrin səlahiyyətlərinin müəyyən olunması mexanizmlərinin təkmilləşdirilməsi;*
- *Kənd Bələdiyyələri Milli Assosiasiyasının fəaliyyətinin qiymətləndirilməsi;*
- *Bələdiyyə mülkiyyətində olan torpaqların satılması və icarəyə verilməsi mexanizmləri: problemlər və çıxış yolları*

Debatların keçirilməsində məqsəd Azərbaycanda yerli özünüidarəetmə sahəsində mövcud problemlərin aşkarlanması, müxtəlif fikirlərin, rəylərin və baxışların səslənməsi və müzakirələr vasitəsilə onlara ictimai diqqətin artırılması olub.

Ümumilikdə debatlarda aşağıdakı mövzular müzakirə edilib:

- *Bələdiyyənin səlahiyyətləri: məhdudluq yoxsa qeyri-müəyyənlik problemləri;*
- *Bələdiyyə torpaqlarının hərraj vasitəsilə satışı: problemlər və*

• İCTİMAİ MÜZAKİRƏLƏR

çıxış yolları;

- *Yerli özünüidarənin inkişafında siyasi partiyaların rolu;*
- *Bələdiyyə torpaqlarının hərracla vasitəsilə satılması və ya icarəyə verilməsi: gözləntilər və mümkün problemlər;*
- *Yerli özünüidarənin status və səlahiyyətlərinə siyasi institutların baxışı ətrafında ictimai müzakirələr;*
- *Azərbaycanda bələdiyyələrin 10 illik fəaliyyətinə baxış: nələri etmişik, nələri etməliyik*

Debatlardan öncə müxtəlif qruplar arasında sorğu və müsahibələr aparılıb. Sorğu və müsahibələrin məqsədi debatlarda müzakirəyə çıxarılaçaq problemin real vəziyyəti barədə müəyyən təsəvvürlərə malik olmaq, müxtəlif hədəf qruplarının bu problemin həlli istiqamətində baxışlarının qruplaşdırılaraq debat iştirakçılarının, o cümlədən məruzəçilərin diqqətinə çatdırmaq olub.

● ƏN YAXŞI BƏLƏDIYYƏ TƏCRÜBƏLƏRİNİN YAYILMASI

Azərbaycanda yerli özünüidarə sahəsində ən yaxşı təcrübələrin yayılması məqsədilə İTY İB regional forumlar təşkil edib, kənd bələdiyyələri arasında müxtəlif meyarlar üzrə “ilin ən yaxşı bələdiyyəsi” seçilib.

Regional forumlar. Layihə çərçivəsində Bərdə rayonunda 2 dəfə ən yaxşı bələdiyyə təcrübələrinin yayılması ilə bağlı regional forum keçirilib. Forumda Aran regionunda yerləşən, Bərdə, Tərtər, Ağcabədi, Yevlax və Ağdam rayonlarını təmsil edən bələdiyyə sədrləri iştirak ediblər. Forumun keçirilməsində məqsəd bələdiyyələr arasında təcrübə mübadiləsini təşkil etmək və ən yaxşı bələdiyyələrin təcrübələrinin zəif bələdiyyələrə, o cümlədən yeni seçilmiş bələdiyyə üzvlərinə çatdırılmasına şərait yaratmaq olub.

12

Forumda xarici təşkilatlarla əməkdaşlıq, vergi yığımı, maliyyə və büdcə menecmenti, kadrların peşəkarlığının artırılması və s. sahəsində uğurlu təcrübələr barədə təqdimatlar keçirilib. Hər bir bələdiyyə üzvlərinin problemi və onun həlli istiqamətində atdığı addımları həmkarları ilə bölüşüb. Həll yolları arasında daha uğurlu variantlar iştirakçılar tərəfindən seçilərək gələcək fəaliyyətdə tətbiq

üçün tövsiyə edilib. Tədbirlərin nəticəsi göstərdi ki, belə forumların gələcəkdə də keçirilməsi yaxşı təcrübələrin yayılmasına və ümumilikdə bələdiyyələrin inkişafına töhfə verə bilər.

Forumlarda ümumilikdə 100-ə yaxın bələdiyyə üzvü iştirak edib.

“İlin ən yaxşı bələdiyyəsi” nominasiyası üzrə ən yaxşı kənd bələdiyyələrinin müəyyənləşdirilməsi. Yerli özünüidarə qurumlarının fəaliyyətinin səmərəliliyini artırmaq, onları yaxşı işləməyə stimullaşdırmaq, bələdiyyələr arasında rəqabət mühitini yaratmaq məqsədilə İTYİB “İlin ən yaxşı bələdiyyəsi” nominasiyasını təsis edərək kənd bələdiyyələri arasında iki dəfə - 2008 və 2009-cu illərdə qiymətləndirmə aparıb.

Qiymətləndirmə Aran-Qarabağ və Şimal regionunda yerləşən bələdiyyələri əhatə edib.

Qiymətləndirmə prosesi 3 mərhələdə həyata keçirilib. **Birinci** mərhələdə bələdiyyələrin qiymətləndirilməsi üçün ekspertlər tərəfindən indikatorlar işlənilib. Indikatorlar bələdiyyələrin institusional inkişafından tutmuş ictimai

● ƏN YAXŞI BƏLƏDIYYƏ TƏCRÜBƏLƏRİNİN YAYILMASI

iştirakçılıq, hesabatlılıq və şəffafılıq səviyyəsi kimi sahələri əhatə edib. **İkinci** mərhələdə müxtəlif qruplar (bələdiyyə sahəsində işləyən QHT-lər, yerli icra hakimiyyəti nümayəndələri və s.) arasında sorğu və müsahibələr keçirilib, **üçüncü** mərhələdə isə indikatorlar əsasında bələdiyyələr arasında qiymətləndirmə aparılıb.

2008-ci ildə qiymətləndirmənin nəticəsi olaraq Aran-Qarabağ və Şimal regionundan 5 nominasiya üzrə 7 «ən yaxşı kənd bələdiyyəsi» müəyyənləşdirilib:

1. **Həsənqala bələdiyyəsi (Qusar)**- Sosial layihələrin reallaşdırılması sahəsində təşəbbüslərə görə;
2. **Paşaoba bələdiyyəsi (Quba)**- İctimai hesabatlılıq sahəsindəki təşəbbüslərə görə;
3. **Yalama bələdiyyəsi (Xaçmaz)** - Bütçə şəffafılığı sahəsində təşəbbüslərə görə;
4. **Qaratəpə bələdiyyəsi (Bərdə)**- Bələdiyyənin fəaliyyətində vətəndaş iştirakçılığı təşəbbüslərinə görə;
5. **Xanərəb bələdiyyəsi (Bərdə)** - Ərazinin sosial-iqtisadi inkişafı sahəsində təşəbbüslərə görə;
6. **Aran bələdiyyəsi (Ağcabədi)** - Bütçə şəffafılığı

sahəsində təşəbbüslərə görə;

7. **Gələbədin bələdiyyəsi (Ağcabədi)** - Sosial layihələrin reallaşdırılması sahəsində təşəbbüslərə görə.

2009-cu ildə aparılmış qiymətləndirmə Mərkəzi Aran regionunu əhatə edib. «İlin ən yaxşı bələdiyyəsi» nominasiyası üzrə qalibləri müəyyənləşdirmək üçün regionun 3 rayonunda (Bərdə, Ağcabədi, Tərtər) yerləşən bələdiyyələr arasında qiymətləndirmə aparılıb.

Qiymətləndirmənin nəticəsi olaraq 5 bələdiyyə şəffafılıq və hesabatlılıq üzrə region üzrə ən yaxşı bələdiyyə seçiliblər:

1. Dəymədağlı bələdiyyəsi (Bərdə)
2. 1-ci Qaradəmirçi bələdiyyəsi (Bərdə)
3. İsmayılbəyli bələdiyyəsi (Tərtər)
4. Hacıqərvənd bələdiyyəsi (Tərtər)
5. Qaravəlli bələdiyyəsi (Ağcabədi)

Qiymətləndirmə prosesinin gələcəkdə Bələdiyyə Assosiasiyaları tərəfindən aparılması nəzərdə tutulsa da, Assosiasiyalar buna maraq göstərmədilər.

İTYİB ekspertlərinin 3 il ərzində apardığı tədqiqatlar və onun əsasında hazırlanmış tövsiyələr sınaqdan uğurla çıxmış beynəlxalq təcrübələri tətbiq etmək, problemləri düzgün qoymaq və qərar qəbul edən şəxsləri inandırmaq baxımından layihənin əsas elementi olub. Layihəboyu vəkillik kampaniyasının əsas məlumat mənbəyini bu tədqiqatlar əsasında ortaya çıxan nəticələr təşkil edib.

Layihə çərçivəsində 4 siyasət sənədi, 2 monitoring hesabatı və 1 tövsiyə hazırlanaraq hökumətə təqdim edilib. Bu sənədlərin hazırlanması zamanı beynəlxalq təcrübə öyrənilmiş, mövcud qanunvericilik təhlil edilmiş, hədəf qrupları ilə görüşlər keçirilmiş, ekspert rəyləri öyrənilmiş, sorğular aparılmış və ictimai müzakirələr keçirilmişdir. Layihə hədəflərinə uyğun olaraq bələdiyyələrin birləşdirilməsi, dövlət tərəfindən maliyyə yardımları verilməsi mexanizminin təkmilləşdirilməsi, bələdiyyələrin səlahiyyətlərinin müəyyən olunması mexanizmlərinin təkmilləşdirilməsi, kredit resurslarına əlçatanlığın artırılması sahəsində siyasət sənədləri hazırlanıb. Bundan başqa təşkilatın ekspertləri tərəfindən bələdiyyə torpaqlarının satışı ilə bağlı keçirilmiş torpaq hərraclarının və müsahibələrinin monitoringi aparılmış və onun əsasında tövsiyələr hazırlanmışdır. Ekspertlər eyni zamanda kənd bələdiyyələrini özündə birləşdirən Azərbaycan Kənd Bələdiyyələri Assosiasiyasının fəaliyyəti qiymətləndirilərək çatışmazlıqları üzə çıxarmışlar.

“Bərdə və Salyan şəhərlərində bələdiyyə torpaqlarının satışı ilə bağlı keçirilmiş hərrac və müsabiqənin monitoringinin nəticələri barədə Hesabat”da Bərdə və Salyan rayonlarında bələdiyyə torpaqlarının satılması prosesinin monitoring nəticələri əksini tapıb. Monitoringin aparılmasında məqsəd bələdiyyə mülkiyyətində olan torpaqların satışı və icarəsi ilə bağlı keçirilən hərrac və müsabiqələrin nə dərəcədə şəffaf və açıq təşkil edildiyini müəyyən etmək olub.

14 avqust 2009-cu ildə Bərdə və Salyan rayonlarında bələdiyyə mülkiyyətində olan torpaqların satışı və icarəsi

ilə bağlı keçirilən hərrac və müsabiqələrin monitoringi iyul-avqust aylarını əhatə edib.

Hərrac prosesinin analizində isə hərrac və ya müsabiqələrin nə dərəcədə qanunvericiliyə uyğun keçirilməsi, iştirakçılara nə dərəcədə bərabər şərait yaradılması öyrənilib. Habelə hərrac və ya müsabiqələrin keçirilməsinə səlahiyyətli olan Dövlət Torpaq və Xəritəçəkmə Komitəsinin bu prosesi hansı səviyyədə təşkil etməsi də monitoringin obyektinə olub.

Monitoringin nəticələri əsasında İTYİB ekspertləri **“Azərbaycanda bələdiyyə mülkiyyətində olan torpaqların hərrac və müsabiqələr vasitəsilə satılması və ya icarəyə verilməsi mexanizmlərinin təkmilləşdirilməsi ilə bağlı Tövsiyələr”** hazırlayıb və hökumətə təqdim edib.

Sənəd bir neçə bölmədən ibarətdir.

Birinci bölmədə keçirilmiş hərrac və müsabiqələr zamanı aşkara çıxan problemlərə və həmin problemlərin qaynaqlandığı qanunverici boşluqlara nəzər salınıb. İkinci bölmədə bələdiyyə mülkiyyətində olan torpaqların hərrac

və müsabiqələr vasitəsilə satılması və ya icarəyə verilməsi mexanizmlərinin təkmilləşdirilməsi ilə bağlı İTYİB-in hazırladığı tövsiyələr əksini tapıb. Üçüncü bölmədə beynəlxalq təcrübədə tətbiq edilən satışa çıxarılan və ya icarəyə verilən daşınmaz əmlakın, o cümlədən torpaqların qiymətləndirilməsi metodologiyaları verilib.

Təşkilat tərəfindən bələdiyyə mülkiyyətində olan torpaqların hərrac və ya müsabiqə vasitəsilə satılması və icarəyə verilməsinin mövcud mexanizminin təkmilləşdirilməsi üçün aşağıdakı istiqamətdə konkret addımların atılması təklif edilir:

1. Əhəlinin məlumatlandırması imkanlarının genişləndirilməsi;
2. Hərrac və müsabiqə Komissiyasının tərkibinin təkmilləşdirilməsi;
3. Torpağın sənədləşdirilməsi prosedurunun sadələşdirilməsi;
4. Torpağın satış qiymətinin formalaşması mexanizminin təkmilləşdirilməsi;
5. Rəqabət mühitinin formalaşması;
6. Hərrac və müsabiqə prosedurlarının dəqiqləşdirilməsi.

* * *

Azərbaycan Kənd Bələdiyyələri Assosiasiyasının fəaliyyətinin qiymətləndirilməsinə dair tədqiqat hesabatında Azərbaycanda yerli özünüidarə birliklərinin fəaliyyəti barədə qiymətləndirmələr yer alıb. Tədqiqat obyektı olaraq Azərbaycan Kənd Bələdiyyələri Assosiasiyası (AKBA) seçilib. Bu seçim iki amillə bağlıdır. Əvvəla, Azərbaycanda bələdiyyələrin mütləq əksəriyyəti bu birlikdə toplanıb. Başqa tərəfdən, bu tədqiqat «Oxfam» və İCCO-nun dəstəyilə reallaşdırılan «Azərbaycanda yoxsulluğun azaldılmasında bələdiyyələrin rolunun artırılması» layihəsi çərçivəsində aparılıb. Həmin layihə çərçivəsində isə məhz kənd bələdiyyələrlə əməkdaşlıq edilir.

Tədqiqat çərçivəsində konkret suallar müəyyən edilib və həmin suallara cavab axtarılıb. Məsələn, hazırda Azərbaycanda KBA-nın fəaliyyəti səmərəlidirmi və bu hansı meyarlar əsasında müəyyən olunmalıdır, beynəlxalq təc-rübə əsasında müqayisə apardıqda Azərbaycanın analoji qurumlarının fəaliyyətində hansı fərqli cəhətlər müşahidə olunur, bu qurumların fəaliyyəti Avropa Şurasının standartlarına nə dərəcədə uyğundur və s. kimi suallar layihə ekspertlərinin tədqiqat istiqamətlərini təşkil edib.

Qabaqcıl təcrübələrin obyektı kimi Estoniya, Norveç, Finlandiya, Rusiya, Qırğızıstan və İsveç bələdiyyə birlikləri seçilib. Eyni zamanda, Azərbaycan KBA-nın fəaliyyətini qiymətləndirmək üçün 10 meyar işlənilib hazır-landı. Həmin meyarlar elə seçilib ki, onlar KBA-nın həm institusional, həm də cari fəaliyyətini qiymətləndirməyə imkan verir. Nəhayət, ölkənin müxtəlif regionlarında fəaliyyət göstərən və KBA-da təmsil olunan bələdiyyələr arasında keçirilən sorğular,

KBA nümayəndələrindən, yerli özünüidarə problemləri üzrə ekspertlərdən və bu sahəni işıqlandıran media təmsilçilərindən götürülən müsahibələr Assosiasiyanın fəaliyyətini qiymətləndirmək üçün əsas məlumat mənbəyi kimi istifadə olunub.

Tədqiqatı aparan ekspert qrupu monitoring zamanı əldə olunmuş bütün məlumatları təhlil etməklə KBA-nın fəaliyyətinin səmərəliliyini artırmaq məqsədilə bir sıra təkliflər irəli sürüblər.

* * *

Azərbaycanda bələdiyyələrin böyüdülməsi mexanizmləri: könüllülük prinsipindən inzibati rıçaqlara doğru. Siyasət sənədində Azərbaycanın yerli özünüidarə institutunu inkişafdan saxlayan amillərdən biri olan bələdiyyələrin həddən artıq kiçikölçülü olması və sayının çoxluğu məsələlərinə toxunulur. Sənədin hazırlanması zamanı aparılan tədqiqatlar göstərir ki, bələdiyyələrin kiçikliyi hesabına yerli özünüidarə qurumlarının

sayının çoxluğu inzibati xərcləri artırır, maliyyə resurslarını parçalayır, kadr potensialının inkişafına imkan vermir, dövlətin və vətəndaş cəmiyyətinin nəzarət imkanlarını azaldır, yerli özünüidarədə pərakəndəlik yaradır.

Sənədin hazırlanması zamanı bələdiyyələrin böyüdülməsi ilə bağlı beynəlxalq aləmdə baş verən proseslər öyrənilmiş və Azərbaycanda tətbiq imkanları araşdırılmışdır. Sənəd müəllifləri tədqiqatda bələdiyyələrin böyüdülməsinin Türkiyə və Yunanıstan təcrübəsinə xüsusi önəm vermiş və bu ölkələrin təcrübəsindən faydalanmağa çalışmışlar.

Böyüdülmənin səmərəliliyini müəyyənləşdirmək

üçün Azərbaycanın iki rayonunda tədqiqatlar aparılmışdır. Rayonlar seçilərkən bir sıra meyarlar əsas götürülmüşdür. Bunun üçün coğrafi baxımdan fərqli olan, yəni biri dağ, digəri isə aralıq ərazilərində yerləşən rayonlar seçilib. Kiçik bələdiyyələrin sayı çoxluğu da həmin meyarlardan olub. Bu meyarlara uyğun olaraq bir dağ - İsmayilli, bir aralıq - Bərdə rayonları seçilmiş və orada yerləşən bələdiyyələr tədqiq olunmuşdur. Həmin rayonlardakı bələdiyyə ərazisində yaşayan əhəlinin sayı, onların illik büdcələrinin həcmi, bələdiyyələrin gördüyü işlər, ərazinin coğrafi sərhədləri araşdırılmışdır.

Tədqiqatın yekunu olaraq bələdiyyələrin böyüdülməsinin 3 alternativ mexanizmi təklif edilir: 1) bələdiyyələrin inzibati-ərazi bölgüsü üzrə böyüdülməsi; 2) bələdiyyələrin əhəlinin sayı əsasında böyüdülməsi; 3) bələdiyyələrin könüllü birləşməsi qaydasında böyüdülməsi. Hər bir alternativ tədqiq olunur və qiymətləndirilir.

Sənəddə tədqiqatın nəticəsi olaraq bələdiyyələrin böyüdülməsi prosesinin inzibati-ərazi bölgüsü üzrə aparılması mexanizmi irəli sürülür və bununla bağlı hökumətə tövsiyələr verilir.

Sənədi hazırlayan ekspertlər bildirlər ki, hökumət *bələdiyyələrin inzibati ərazi dairələri üzrə birləşdirilməsinə* keçməsi zamanı qanunvericiliyə müvafiq dəyişikliklər etməli, birləşmiş bələdiyyələrdə əhəlinin sayına görə təmsilçiliyin yeni normaları müəyyənləşdirilməli, gələcəkdə bələdiyyələrin sayının artırılmasının qarşısını almaq üçün bir sıra məhdudiyətlər tətbiq edilməlidir.

* * *

Dövlət büdcəsindən yerli büdcələrə transfertlərin ayrılması mexanizmlərinin təkmilləşdirilməsi. Siyasət sənədində dövlət büdcəsindən yerli büdcələrə maliyyə yardımları ayrılması mexanizmlərinin mövcud vəziyyəti və onların təkmilləşdirilməsi məsələlərinə toxunulur.

Yerli vergi potensialının zəifliyi şəraitində büdcələr-arası münasibətlərin qeyri-təkmilliyi, dövlət büdcəsindən bələdiyyələrə ayrılan vəsaitlərin şəffaf və dəqiq meyarlara əsaslanmaması, büdcə ayırmalarının azlığı bələdiyyələrin maliyyə imkanlarını daha da məhdudlaşdırır. Məhz bu səbəbdən də təqdim olunan bu siyasət sənədində əsas diqqət büdcələr-arası transfert sisteminin təkmilləşdirilməsi məsələlərinə, bu sahədə mövcud problemlərə və onların həlli yollarına yönəldilib.

Hazırda qüvvədə olan qanunvericilikdə bələdiyyələrin dövlət büdcəsindən həm məqsədli (subsidiya və subvensiya), həm də məqsədsiz (dotasiya) maliyyə yardımları ala bilməsi təsbit olunur. Tədqiqatın nəticəsi göstərir ki, bələdiyyələrə yalnız məqsədsiz maliyyə yardımları dotasiyalar verilir. Dotasiyaların həcmi azdır, onun verilməsi meyarları isə qeyri-təkmildir, qanunvericilikdə nəzərdə tutulmasına baxmayaraq təcrübədə bələdiyyələrə məqsədli transfertlər verilmir. Beynəlxalq təcrübədə geniş yayılmış paylı vergi sistemi Azərbaycanda tətbiq edilmir.

Siyasət sənədinin hazırlanması zamanı Azərbaycanın müxtəlif rayonlarında (Masallı, Lənkəran, Bərdə, Xaçmaz və s.) fəaliyyət göstərən bələdiyyələr arasında sorğu və müsahibələr keçirilmişdir. Bu sorğu və müsahibələrdə əsas məqsəd hazırda yerli büdcələrə ayrılan vəsaitlərin hansı prinsip və meyarlar əsasında bölüşdürüldüyünü dəqiqləşdirmək, bələdiyyələrin real transfert ehtiyaclarını qiymətləndirmək, həmçinin mövcud sistemin təkmilləşdirilməsi ilə bağlı yerli özünüidarə təmsilçilərinin rəylərini öyrənmək olub.

Problemin həlli yolu kimi transfertlərin verilməsi mexanizmlərinin təkmilləşdirilməsi təklif edilir. Tədqiqatın yekunu olaraq transfert sisteminin təkmilləşdiril-

məsinin 3 alternativ mexanizmi təklif edilir: 1) əlavə meyarlar tətbiq etməklə məqsədsiz transfertlərin artırılması; 2) məqsədli büdcə transfertlərinin verilməsi yolu ilə dövlət maliyyə yardımının göstərilməsi; 3) paylı vergilərin tətbiqi yolu ilə dövlət maliyyə yardımlarının artırılması. Hər bir alternativ təhlil olunur və qiymətləndirilir. Sənəddə tədqiqatın nəticəsi olaraq transfertlərin verilməsi mexanizmlərinin təkmilləşdirilməsi təklifi kimi məqsədli büdcə transfertlərinin verilməsi yolu ilə dövlət maliyyə yardımının göstərilməsi mexanizmi irəli sürülür və bununla bağlı hökumətə tövsiyələr verilir.

Sənədin müəllifləri hesab edirlər ki, gələcəkdə bələdiyyələrin maliyyə imkanlarının artırılması üçün məqsədli və məqsədsiz transfertlərin verilməsi mexanizmləri saxlanılmaq şərti ilə paylı vergi sisteminin tətbiqinə başlamaq olar.

* * *

Azərbaycanda bələdiyyələrin səlahiyyətlərinin müəyyən olunması mexanizmlərinin təkmilləşdirilməsi. Azərbaycanda bələdiyyələrin səlahiyyətlərinin məhdudluğu bu qurumların yarandığı dövrdən yerli özünüidarənin ən çox müzakirə doğuran problemlərindən biri olub. Bir tərəfdən səlahiyyətlərin məhdudluğu, digər tərəfdən isə onların müstəsna olmaması bələdiyyələrin real yerli hakimiyyətə çevrilməsinə mane olub.

Avropa Şurasının Azərbaycan hökumətinə ünvanladığı tövsiyə sənədində bələdiyyələrin səlahiyyətlərinin sadəcə yerlərdə dövlət idarəetmə orqanlarının səlahiyyətlərini tamamlamağa və ya bu qurumların nəzarəti altında fəaliyyət göstərməyə gətirib çıxarır.

Hazırda qüvvədə olan qanunvericilik yerli özünü-

idarə qurumlarının səlahiyyətlərilə bağlı bir sıra müddəaları özündə əks etdirsə də, bələdiyyələr yerli əhəmiyyətli ən vacib ictimai xidmətlərin göstərilməsində müstəsna səlahiyyət və hüquqlara malik deyillər.

Sənədin hazırlanması zamanı yerli özünüidarənin statusu və səlahiyyətlərilə bağlı beynəlxalq təcrübə tədqiq edilmiş, həmin təcrübələrin Azərbaycan qanunvericiliyində tətbiqi imkanları nəzərdən keçirilmişdir. Bundan əlavə Azərbaycanın müxtəlif ərazilərində fəaliyyət göstərən ayrı-ayrı bələdiyyə təmsilçilərilə görüşlər keçirilmiş, onların rəy və fikirləri öyrənilmişdir. Bu cür görüş və müzakirələr ilk növbədə yerli özünüidarənin mövcud səlahiyyətlərinin yerli ehtiyaclara uyğun ictimai xidmətlər təklif etməyə nə dərəcədə şərait yaratdığını, bələdiyyələrin dövlət hakimiyyət orqanlarından nə dərəcədə müstəqil fəaliyyət göstərdiyini qiymətləndirmək, bələdiyyələrin səlahiyyətlərinin artırılması ilə bağlı həmin qurumlarda çalışan şəxslərin rəylərini öyrənmək məqsədi güdüdü.

Tədqiqatın yekunu olaraq bələdiyyələrin səlahiyyətlərinin artırılmasının 3 alternativ mexanizmi hökumətə təklif edilir: 1) bələdiyyələrin səlahiyyətlərində müstəsnalığın təmin olunması və səlahiyyətlərin dəqiqləşdirilməsi; 2) Bələdiyyələrin inzibati ərazi dairələri (kənd, qəsəbə və şəhər) üzrə vahid idarəetmə subyekti kimi müəyyən olunması şərtilə səlahiyyət bölgüsünün həyata keçirilməsi; 3) Bələdiyyələrin yerli hakimiyyət statusunun təmin olunması şərtilə yerli özünüidarənin səlahiyyət bölgüsünün həyata keçirilməsi. Hər bir alternativ təhlil olunur və qiymətləndirilir.

Sənəddə tədqiqatın nəticəsi olaraq hökumətə bələdiyyə səlahiyyətlərinin artırılmasının hər üç mexanizmi təklif olunur və onların sıra ardıcılığı və mərhələli şəkildə həyata keçirilməsi tövsiyə edilir.

Sənədi hazırlayan ekspertlər hesab edirlər ki, yaxın perspektivdə bələdiyyələrin səlahiyyətlərinin müstəsnalığının təmin olunması əsas alternativ kimi seçilsə də, orta müddətli dövrdə (2014-cü il bələdiyyə seçkilərində)

mərhələli islahat paketi əsasında ilk əvvəl kənd (qəsəbə) inzibati-ərazi vahidləri səviyyəsində, sonrakı mərhələdə isə rayon miqyasında dövlət idarəetməsini seçki əsasında formalaşdırmaq mümkündür.

Azərbaycanda yerli özünüidarə orqanlarının kredit resurslarına əlçatanlığının artırılması.

Sənədin hazırlanması zamanı bələdiyyə orqanlarının kreditləşməsi səviyyəsi öyrənilmişdir. Bunun üçün Azərbaycanın fəaliyyət göstərən kommersiya bankları və bələdiyyə üzvləri arasında sorğu və müsahibələr aparılmış, mövcud problemlər öyrənilmiş, kredit resurslarına əlçatanlığın artırılması istiqamətində onların rəy və fikirləri öyrənilmişdir. Bundan başqa Azərbaycanın bank qanunvericiliyi araşdırılmış, kreditləşməni əngəlləyən amillər üzə çıxarılmışdır.

Tədqiqat dövründə beynəlxalq təcrübə də yaxından öyrənilmiş, bələdiyyə bankçılığı, bələdiyyələrin inkişafı fondu sahəsində müxtəlif ölkələrin təcrübəsi araşdırılmışdır.

Tədqiqatın yekunu olaraq bələdiyyələrin kreditə əlçatanlığının artırılmasının 3 alternativ mexanizmi hökumətə təklif edilir: 1) qanunvericilikdə dəyişikliyin edilməsi yolu ilə bələdiyyələrin kreditə əlçatanlığının artırılması; 2) Bələdiyyə Bankının yaradılması yolu ilə bələdiyyə orqanlarında kreditləşmənin təmin edilməsi; 3) Bələdiyyələrin İnkişaf Fondunun yaradılması yolu ilə bələdiyyələrin kreditə əlçatanlığının artırılması. Hər bir alternativ təhlil olunur və qiymətləndirilir.

Sənəddə tədqiqatın nəticəsi olaraq Bələdiyyələrin İnkişaf Fondunun yaradılması yolu ilə bələdiyyələrin kreditə əlçatanlığının artırılması təklifi irəli sürülür və bununla bağlı hökumətə tövsiyələr verilir.

● SƏLAHIYYƏTLİ QURUMLARLA İŞ

Vəkillik kampaniyası çərçivəsində səlahiyyətli qurumlara çıxış, onlarla əlaqələrin qurulmasına xüsusilə önəm verilib. Bu qurumlarla dövrü olaraq görüşlər keçirilib, ictimai müzakirələrə cəlb ediliblər və təcrübə mübadiləsi aparılıb. Strategiyaya uyğun olaraq bu qurumlar şərti olaraq 3 qrupa - dövlət qurumları, parlament və Bələdiyyə Assosiasiyalarına bölünüb. Qarşıya qoyulmuş məqsədə çatmaq üçün zəruri mesajların bu qurumlara çatdırılması kampaniyanın əsas elementlərindən olub.

Dövlət qurumları ilə iş.

Layihənin hədəflərinə uyğun olaraq Prezident Aparatının Regional idarəetmə və yerli özünüidarəetmə orqanları ilə iş şöbəsi, Maliyyə Nazirliyi, Vergilər Nazirliyi, Dövlət Torpaq və Xəritəçəkmə Komitəsi, Ədliyyə Nazirliyinin Bələdiyyələrlə İş Mərkəzi qərar qəbulu prosesində əsas səlahiyyətli dövlət qurumları qismində seçilib. Bu qurumlar mütəmadi olaraq ictimai müzakirələrə dəvət edilib, rəy və irad bildirmələri üçün təşkilatın hazırladığı sənədlərin ilkin və son variantları onlara göndərilib. Bundan başqa tədqiqatların aparılması zamanı bu qurumların bəzilərinin ekspertləri ilə məsləhətləşmələr aparılıb, fərdi görüşlər keçirilib.

Parlamentlə iş. Dövlət qurumları ilə müqayisədə parlamentlə əməkdaşlıq yüksək səviyyədə olub.

Layihə ekspertləri tərəfində bələdiyyə qurumlarının mövcud problemlərinin parlamentdə səsləndirilməsi və ya qanunvericiliyin təkmilləşdirilməsi üçün millət vəkilləri ilə mütəmadi görüşlər keçirilib, onlar üçün yerli özünüidarənin mövcud vəziyyətinə dair arayışlar hazırlanıb. Layihə dövründə Milli Məclisin 10-a qədər üzvü ilə yaxından əməkdaşlıq qurulub. Təşkilatın təşkil etdiyi ictimai müzakirələrdə, media kampaniyasında bu millət vəkilləri yaxından iştirak ediblər.

Parlamentlə iş çərçivəsində vəkillik Strategiyasına uyğun olaraq Regional Siyasət Komitəsi ilə əməkdaşlıq xüsusilə hədəf götürülüb. Təşkilatın təşkil etdiyi ictimai müzakirələrdə və TV verilişlərdə bu Komitənin üzvləri yaxından iştirak ediblər. Hazırlanmış tədqiqatlar rəy və təklif bildirilməsi üçün Komitə üzvlərinə göndərilib. Komitə sədri Arif Rəhimzadə ilə ekspertlərin görüşündə millət vəkilləri tədqiqatlarımızı yüksək qiymətlən-

dirməklə yanaşı, bələdiyyələrin birləşdirilməsini məhz bizim hazırladığımız siyasət sənədləri əsasında həyata keçirildiyini diqqətimizə çatdırmışdır.

Bələdiyyə Assosiasiyaları ilə iş.

Bələdiyyə problemlərini dərinədən öyrənmək, dövlət qurumları ilə bələdiyyələr arasında körpü rolunu oynayan Bələdiyyə Assosiasiyaları ilə əməkdaşlıq təsadüfi deyil. Bu qurumlar həmçinin səlahiyyətli şəxslərlə vətəndaş cəmiyyəti arasında əlaqələrin qurulmasında əhəmiyyətli rol oynayır. Layihənin məqsədinə uyğun olaraq əsas iş Kənd Bələdiyyələri Milli Assosiasiyaları ilə aparılıb. Təşkilat tərəfindən bu birliyin fəaliyyətinin səmərəliliyi qiymətləndirilmiş, onun təkmilləşdirilməsi ilə bağlı tövsiyələr verilmişdir. Bundan başqa bələdiyyələrin birləşdirilməsi və maliyyə yardımını mexanizminin təkmilləşdirilməsi ilə bağlı siyasət sənədlərinin hazırlanması prosesində hər üç Assosiasiyaların ekspertləri yaxından iştirak ediblər. Təşkilatın təşkil etdiyi ictimai müzakirələrə və TV verilişlərə də Assosiasiya üzvləri cəlb edilib.

Assosiasiyalarla əməkdaşlığın digər formatını "Ən yaxşı kənd bələdiyyələri" nominasiyası ilə bağlı qiymətləndirmə təşkil edib. Kənd bələdiyyələrinin seçimində Assosiasiyaların təklifləri də diqqətdən kənar qalmayıb.

● SƏLAHIYYƏTLİ QURUMLARLA İŞ

● VƏTƏNDAŞ CƏMIYYƏTİ İLƏ ƏMƏKDAŞLIQ

İstənilən ölkədə qərar qəbul edən şəxslərə təsir edilməsində, hər hansı problemin ictimailəşməsində vətəndaş cəmiyyətinin danılmaz rolu var. Bu baxımdan İTY İB layihə fəaliyyəti dövründə vətəndaş cəmiyyətinin üzvləri, o cümlədən QHT və KİV təmsilçiləri ilə əlaqələrin sıx qurulmasına böyük önəm verib.

Kütləvi informasiya vasitələri. KİV-lərlə əməkdaşlığın əsasını media kampaniyası təşkil edib. Mətbuat orqanları təşkilatın səsinin ictimaiyyətə, o cümlədən səlahiyyətli qurumlara çatdırılmasında müstəsna rol oynayıb. Təşkilat isə öz növbəsində jurnalistlərin yerli özünüidarə sahəsində bilik və bacarıqlarının artırılması istiqamətində treninqlər keçib, məsləhətlər verib. Bələdiyyədən yazan jurnalistlər qrupunun yaradıb. Mətbuatı daim yerli özünüidarə sahəsində statistik məlumatlarla, ekspert rəyləri ilə təmin edib. Üst-üstə 50-yə yaxın qəzet, jurnal, radio və TV kanalla media kampaniyası çərçivəsində əməkdaşlıq edilib. Bu mətbuat orqanlarında nəşr olunan və ya yayımlanan materiallar Azərbaycan, rus və ingilis dillərində yayılıb.

Qeyri-hökumət təşkilatları. Layihənin əvvəlindən başlayaraq təşkilatın ekspertləri bələdiyyə sahəsində ixtisaslaşan ictimai birliklərlə əlaqələrin qurulmasına

üstünlük verilib, onlarla məsləhətləşmələr aparılıb, fəaliyyətini əlaqələndirib. Tədqiqatların işlənməsi prosesində yerli özünüidarə sahəsində Azərbaycanda əvvəllər aparılmış tədqiqatların nəticələri nəzərdə keçirilib. Siyasət sənədlərinin hazırlanmasında QHT nümayəndələri də ekspert qismində cəlb edilib.

QHT birlikləri. Təşkilatın QHT-lərlə əməkdaşlıq formalarında birini də birliklərin yaradılması təşkil edib. 2009-cü ilin may ayında İTYİB-in iştirakı ilə «Bələdiyyələrin inkişafı naminə» QHT Alyansı yaradılıb. Alyans Azərbaycanda yerli özünüidarənin inkişafı istiqamətində fəaliyyət göstərən 7 QHT-ni özündə birləşdirib. Alyans əsas məqsədi yerli özünüidarə sisteminin inkişafı üçün milli QHT-lərin səmərəli əməkdaşlığına və fəaliyyətlərin əlaqələndirilməsinə nail olmaqdır. İTYİB layihə üzrə qarşıya qoyduğu hədəfləri Alyansın hədəflərinə çevirə bilib. Alyansın Azərbaycanda yerli özünüidarənin vəziyyətinə dair illik rəyində təşkilatın layihədə nəzərdə tutduğu hədəflərin hamısı daxil edilib. Təşkilatın ekspertləri Alyansın xətti ilə keçirilmiş tədbirlərdə bələdiyyələrin problemlərinə həsr olunmuş təqdimatlarla çıxışlar ediblər.

● BEYNƏLXALQ TƏŞKİLATLARLA ƏMƏKDAŞLIQ

Azərbaycanda yerləşən xarici səfirliklər və beynəlxalq təşkilatların təmsilçiləri ilə əlaqələrin qurulması, görülmüş işlərin təbliği və hazırlanmış sənədlərin onlara çatdırılması layihənin uğuru üçün faydalı töhfə olub.

Layihə çərçivəsində hazırlanmış tədqiqatlar, tövsiyələr, siyasət sənədləri təşkilatın rəsmi internet saytında Azərbaycan və ingilis dillərində yerləşdirilməklə yanaşı çap olunmuş nüsxələri ölkəmizdə fəaliyyət göstərən səfirliklərə və beynəlxalq təşkilatlara çatdırılıb. Siyasət sənədlərinin ingilis dilinə çevrilmiş variantları həmçinin Avropa Şurasının Yerli və Regional Hakimiyyətlər Konqresinə göndərilib.

Bundan başqa xarici təşkilatların təmsilçiləri ilə müxtəlif görüşlər keçirilib.

22

22 dekabr 2008-ci ildə Avropa Birliyinə daxil olan ölkələrin və Böyük Britaniya səfirliklərinin nümayəndələrinin iştirakı ilə keçirilən görüşdə təşkilatın ekspertləri tərəfindən Azərbaycanda yerli özünüidarənin mövcud problemləri, o cümlədən layihə çərçivəsində görülən işlər barədə təqdimat olunub. Görüşdə ölkədə bələdiyyə institutunun formalaşmasına mane olan obyektiv və subyektiv amillər nümayəndələrin diqqətinə çatdırılıb. Görüş iştirakçılarında hökumətlə danışıqlar prosesində Azərbaycanda yerli özünüidarənin gücləndirilməsinin vəkilliyinin aparılması xahiş edilib.

2009-cu ilin fevral ayında ölkəmizdə səfərdə olan Avropa Şurasının Yerli və Regional Hakimiyyətlər Konqresinin sədrinin səlahiyyətlərini icra edən Yan Mikalyeflə görüşdə yerli özünüidarə institutunun gücləndirilməsi istiqamətində müzakirələr aparılmışdır. Görüşdə həmçinin Avropa Şurasının Azərbaycanla bağlı tövsiyələrinin yerinə yetirilmə səviyyəsi barədə məlumat verilmiş, qərar qəbul edən şəxslərə təsir baxımından Mikalyefdən Konqresin öz səlahiyyətlərində istifadə etməsi xahiş edilmişdir.

● LAYİHƏDƏNKƏNAR ƏMƏKDAŞLIQ

ITYİB-nin ekspertləri layihənin məqsədinə uyğun olaraq Azərbaycanda yerli özünüidarənin gücləndirilməsi istiqamətində layihədənkənar fəaliyyət göstərib.

Açıq Cəmiyyət İnstitutu Yardım Fondunun maliyyə dəstəyilə “Bakı şəhərində yerli özünüidarə modelinin işlənməsi və hazırlanmış mexanizmin vəkilliyi” layihəsini həyata keçirib. Layihə çərçivəsində tədqiqatlar aparılaraq “Paytaxt yerli özünüidarəetməsi: beynəlxalq təcrübə və Bakı şəhəri üçün təklif olunan özünüidarə sistemi” adlı sənəd hazırlanıb. Tədqiqatın hazırlanması çərçivəsində paytaxt şəhərlərinin statusu və onların institusional baxımdan təşkili, həmin şəhərlərin statusunun milli qanunvericilikdə əks olunması, bu cür statusun paytaxt şəhərləri üçün hüquqi əhəmiyyəti, nəhayət paytaxt şəhərlərilə mərkəzi hökumət (həmçinin digər yerli idarəetmə orqanları) arasında münasibətlərin tənzimlənməsi sahəsində beynəlxalq təcrübə öyrənilib. Təcrübələrin öyrənilməsində əsas məqsəd Bakı şəhəri üçün uyğun yerli özünüidarə modelinin işlənilməsi və hazırlanması və sənədin səlahiyyətli dövlət orqanlarına təqdim edilməsidir.

Bu tədqiqat materialı əsasında “Paytaxt yerli özünüidarəetməsi: beynəlxalq təcrübə və Bakı şəhəri üçün təklif olunan özünüidarə sistemi” adlı kitab nəşr olunub. Kitabda paytaxt yerli özünüidarəetməsi sahəsində beynəlxalq təcrübə, Bakı şəhəri üçün mümkün özünüidarə mexanizminin tətbiqi ilə bağlı aparılan araşdırmanın nəticələri daxil edilib.

Local Government and Public Service Reform Initiative (LGI) təşkilatının maliyyə dəstəyi ilə 2009-2010-cu illərdə “Azərbaycanda bələdiyyələr tərəfindən əhaliyə informasiya xidməti göstərməsi vasitəsilə yoxsulluğun azaldılması” adlı layihə həyata keçirir. Layihənin məqsədi yerli özünüidarə orqanları tərəfindən əhaliyə zəruri sosial-iqtisadi məlumatlarla təmin etməklə yoxsulluğun azaldılmasına nail olmaq təşkil edir. Layihə çərçivəsində pilot qaydasında 4 bələdiyyə seçilib və həmin bələdiyyələrə əhaliyə xidmət göstərmək üçün təlimlər keçilib, zəruri məlumat bazası ilə təmin ediləblər.

Layihə icraçılarının effektiv fəaliyyəti, uğurlu vəkillik strategiyası nəticəsində layihənin yekunu olaraq bir sıra uğurlara nail olunub:

a) Qarşıya qoyulan hədəflərindən birinə - bələdiyyələrin birləşdirilməsinə nail olunub. Aparılan vəkillik kampaniyası nəticəsində hökuməti bələdiyyələrin birləşdirilməsinin zəruriliyinə inandırmaq mümkün olub. Kampaniya çərçivəsində bələdiyyələrin birləşdirilməsi istiqamətində siyasət sənədi işlənib, bələdiyyələrin inzibati yolla birləşdirilməsinin konkret mexanizmi ortaya qoyulub və hökumətə təqdim edilib. Sənədin vəkilliyi üçün ictimai müzakirlər təşkil edilib, media kampaniyası aparılıb, dövlət qurumlarının və müstəqil ekspertlərin nümayəndələri, millət vəkilləri ilə görüşlər keçirilib.

24

Milli Məclis 25 may 2009-cu il tarixində «Azərbaycan Respublikasının bəzi bələdiyyələrinin birləşməsi haqqında» və «Bələdiyyələrin əraziləri və torpaqları haqqında» Azərbaycan Respublikasının Qanununa əlavə edilmiş «Azərbaycan Respublikasında bələdiyyələrin siyahısı»nda dəyişikliklər edilməsi barədə» qanunları qəbul edib. Dəyişiklik nəticəsində ölkə üzrə bələdiyyələrin sayı 2757-dən 1764-ə qədər azaldılıb. Milli Məclisin 19 iyun 2009-cu il tarixli iclasında isə Naxçıvan Muxtar Respublikasında fəaliyyət göstərən bələdiyyələrin birləşdirilməsi ilə bağlı qanun qəbul edilib. Nəticədə Naxçıvanda bələdiyyələrin ümumi sayı 215-dən 171-ə qədər azaldılıb.

Proseslərin yekunu olaraq bələdiyyələrin sayı 2757-dən 1718-ə qədər azaldılıb. Ümumilikdə 1037 bələdiyyə ixtisar olunub.

b) Cəmiyyətin, o cümlədən qərar qəbul edən şəxslərin, siyasi partiyaların bələdiyyə institutu ilə bağlı baxışlarında müsbət dəyişikliklər baş verib. Əgər ilk vaxtlar dövlət orqanlarının nümayəndələri, millət vəkilləri, müstəqil ekspertlər, siyasi partiyalar bələdiyyələri lazımsız qurum kimi qəbul edirdilərsə və onların güclənməsində maraqlı deyildilərsə, aparılan vəkillik nəticəsində onların birləşmə ilə bağlı mövqeyləri dəyişdi və son nəticədə bu təşəbbüsləri dəstəkləməyə başladılar. Hətta yüksək səviyyəli dövlət məmurları çıxışlarında bizim tədqiqatdan sitatlar gətirdilər.

Prezidentliyə namizədlərlə keçirilən görüşün nəticəsi olaraq namizədlər öz platformalarına bələdiyyələrin səlahiyyətlərinin artırılması, maliyyə imkanlarının genişləndirilməsi və bələdiyyələrin birləşdirilməsi ilə bağlı müddəaları daxil etdilər. Siyasi partiyalar isə təklifləri öz platformalarına salmaqla yanaşı, qarşıdan gələn bələdiyyə seçkilərində iştirak edəcəklərini bildiriblər. Halbuki əvvəl

● UĞURLARIMIZ

onlar bələdiyyələrdə təmsilçiliyə o qədər də maraq göstərmirdilər, əsas hədəf kimi ölkə parlamentində iştirakı qarşılarına qoymuşdular.

c) Cəmiyyəti yerli özünüidarə qurumlarının səlahiyyətlərinin və maliyyə imkanlarının artırılmasının zəruriliyini inandıra bildik. İlk dövrlərdə millət vəkilləri, dövlət qurumlarının nümayəndələri, mətbuat orqanlarının təmsilçiləri və əhalinin ayrı-ayrı təbəqələri ilə görüşlərdə bələdiyyə qurumlarının kifayət qədər səlahiyyətlərinin olmasına baxmayaraq bu qurumların səlahiyyətlərini icra edə bilmədikləri barədə fikirlər səslənirdi. Ancaq vəkillik kampaniyası çərçivəsində bələdiyyələrin səlahiyyətlərinin artırılmasına ehtiyacın olmasını insanların şüuruna həkk edə bildik. Hazırda Milli Məclisdə bələdiyyələrin səlahiyyətlərinin artırılması barədə qanun layihəsi hazırlanır.

d) Beynəlxalq təşkilatların diqqətini Azərbaycanda bələdiyyə problemlərinə yönəldilib. Beynəlxalq təşkilatların hökumətə təsiri vasitəsilə bələdiyyələrin səlahiyyətlərin artırılmasına nail olmaq vəkillik kampaniyasının elementlərindən birini təşkil edib. Bu məqsədlə xarici ölkələrin Azərbaycanda yerləşən səfirliklərin nümayəndələri və Avropa Şurasının Yerli və Regional Hakimiyyətlər Konqresinin prezidenti Yan Mikalyeflə görüşlərin nəticəsi olaraq bu qurumlardan bələdiyyənin gücləndirilməsi, o cümlədən paytaxt bələdiyyəsinin yaradılması istiqamətində konkret addımlar atmaq barədə Azərbaycan hökumətinə dəfələrlə çağırış edilib.

e) Dövrü mətbuatda bələdiyyə problemlərinə diqqət artıb. Layihə çərçivəsində aparılan media kampaniyasına qədər dövrü mətbuatda bələdiyyə problemləri demək olar ki, işıqlandırılmırdı. İşıqlandırılan

məqalələrdə ya bələdiyyə seçkisinə, ya bələdiyyədaxili vəzifə davasına, ya da bələdiyyələrin qanunsuz torpaq satması məsələlərinə toxunulurdu. Ancaq media kampaniyasının təsiri olaraq istər yazılı, istərsə də elektron KİV bələdiyyələrə dair mövzularda korrektələr etdilər və diqqəti yerli özünüidarəetmə orqanlarının maliyyə və səlahiyyət məsələlərinə yönəldilər.

f) Bələdiyyədən yazan jurnalistlər formalaşdı. Layihədən əvvəl bələdiyyə problemlərindən yazan jurnalistlər yox səviyyəsində idi. Ancaq aparılan media kampaniyası çərçivəsində Azərbaycanda yerli özünüidarə sahəsində ixtisaslaşan jurnalistlər formalaşdı.